

Надія Ремезовська

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ЗМІСТУ ЗНАНЬ ТА НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В АНГЛІЇ ТА УЕЛЬСІ

У зарубіжній та вітчизняній педагогічній науці значна увага приділяється реформуванню змісту освіти, зокрема стандартизації в галузі початкової освіти, з метою удосконалення освіти та виведення її на якісно новий щабель. Саме ідея розвитку освіти шляхом перегляду «курикулуму», тобто стандартів, на сучасному етапі є провідною. Значний інтерес до початкової освітньої ланки з боку освітніх та урядових структур зумовлений розумінням її виняткової ролі, оскільки саме початкова освіта, зберігаючи наступність із дошкільною освітою, покликана забезпечити базову загальноосвітню підготовку учнів, подальше становлення особистості учня, його психологічний, соціальний, фізичний розвиток та виховання.

Упродовж тривалого періоду зміст британської середньої освіти загалом та початкової освіти зокрема знаходиться у полі зору вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема питання реформування британської початкової освіти та її зміст виступають предметом наукового аналізу таких українських компаративістів, як Н. Лавриченко, О. Локшина, О. Мілютіна, О. Першукова, А. Сбруєва та інші. Дослідженню британської початкової освіти та аналізу англійських і валійських шкільних навчальних програм Національного курикулуму присвятили свої роботи такі британські науковці, як Д. Гіллард, Б. Мун, Ф. Рігбі, К. Чіті та інші.

Наразі Велика Британія перебуває в стані перегляду нині діючих навчальних програм початкової освіти з метою їх вдосконалення та підвищення рівня грамотності учнів, зокрема стандартів досягнень. Метою статті є висвітлення концептуальних положень стандартизації початкової освіти на рівні змісту, стандартів досягнень та системи оцінювання на сучасному етапі. Реалізація поставлених завдань здійснюється шляхом вивчення та детального аналізу Національного курикулуму, який функціонує в якості державного стандарту на теренах Англії та Уельсу. Проблема змісту освіти є особливо вирішальною в умовах глобалізаційних процесів, розбудови суспільства знань. Уніфікація, тобто стандартизація змісту освіти, покликана покращити якість освіти.

У країнах ЄС початкова освіта є першим щаблем базової освіти, рівнем МСКО 1, відповідно до Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО)¹. На початковому етапі навчання закладаються базові

---

¹ Міжнародна стандартна класифікація освіти (*The international standard classification of education (ISCED)*) виступає інструментарієм, необхідним для компіляції статистичних даних про освіту на міжнародному рівні. За версією МСКО 1997 р. виділяють 7 обов'язкових освітніх рівнів, першим з яких виступає початкова освіта. Вік, з якого розпочинається обов'язкове навчання у школі, варіюється в межах 4–7 рр. Тривалість початкової освіти становить 5–6 рр.

знання і навички, а також вміння учнів навчатися.

Державний стандарт початкової освіти для державних закладів в Англії та Уельсі передбачений як обов'язковий для учнів віком 5–11 років. На основі Закону про реформування освіти (*Education Reform Act 1988*), за яким обов'язкова шкільна освіта структурована на чотири ключові етапи навчання (КЕ)², початкова освіта охоплює 1 КЕ (вікові групи 1–2, учнів віком 5–7 рр.) та 2 КЕ (вікові групи 3–6, учнів віком 7–11 рр.). Державний стандарт початкової освіти в Англії та Уельсі базується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, що передбачає врахування індивідуальних особливостей розвитку учнів, їх потреб та можливостей, а також практичне застосування набутих знань на наступних освітніх щаблях.

Державний стандарт початкової освіти визначає її зміст, що ґрунтується на принципах *системності та послідовності*, які, в свою чергу, передбачають послідовне засвоєння знань на ключових етапах, кожен з яких є логічним продовженням попереднього, і *наступність* при переході від початкового до середнього освітнього щабля. Принцип *індивідуалізації* сприяє ефективності навчального процесу на початковому етапі навчання, оскільки дозволяє створювати умови для розвитку кожного окремо взятого учня відповідно до індивідуальних особливостей його розвитку.

Державним стандартом початкової освіти, функцію якого в Англії та Уельсі виконує Національний курикулум, визначено низку обов'язкових та елективних предметів, які складають його інваріантну та варіативну складові. Інваріантна частина чинного національного курикулуму 2008 р. для початкового етапу в англійських та валійських державних школах включає предмети «ядра» (*core subjects*) – англійську, валійську (в школах, де учні розмовляють валійською) мови, математику, природознавство (*science*) та загальнообов'язкові базові предмети (*foundation subjects*) – мистецтво та дизайн, дизайн та технологію, географію, ІКТ, історію, музику та фізичну освіту [2]. Ключова роль відводиться саме предметам ядра, оскільки «компетентність з мови, лічби та володіння науковими методами пізнання світу є необхідним базисом для опанування рештою предметів, подальшого навчання і дорослого життя» [6].

Релігійна освіта³ відноситься до базових предметів у початковій

---

² КЕ – ключовий етап навчання (Згідно з законом 1988 р. про реформування освіти увесь шкільний період навчання в Англії структурується відповідно до 4 ключових етапів (КЕ), що співвідносяться з віком учнів: *КЕ 1* – для учнів 5–7 рр.; *КЕ 2* – для учнів 7–11 рр.; *КЕ 3* – для учнів 11–14 рр.; *КЕ 4* – для учнів 14–16 рр.).

³ Релігійна освіта як шкільний предмет вивчається на основі навчальних програм, затверджених на локальному рівні місцевими органами освіти у результаті консультацій з постійними дорадчими муніципалітетами з питань релігійної освіти (Standing Advisory Councils on Religious Education (SACREs)). У школах з релігійним характером відповідальність за навчальні програми з релігійної освіти покладається на шкільну адміністрацію. У 2006 р. Агенція з питань кваліфікацій та курикулуму (QCA) розробила національні ненормативні навчальні програми з релігійної освіти.

школі, однак відповідальність за впровадження релігійної освіти на рівні початкової школи – є прерогативою місцевих відділів освіти. Варіативний компонент стандарту початкової освіти охоплює елективні курси, зокрема, громадянознавство й особистісний розвиток та зростання соціального навчання (*personal, social and health education (PSHE)*).

Структурою Національного курикулуму для початкової освіти в Англії й Уельсі передбачено включення стандартів змісту (*programmes of study*) для кожного предмета на кожному ключовому етапі і стандартів досягнень учнів (*attainment targets*). Наразі *стандарти змісту* на початковому етапі навчання представлені чинними з 1999 р. навчальними програмами для кожного предмета варіативної та інваріантної складової на відповідному 1 чи 2 ключових етапах навчання. *Навчальна програма*⁴ передбачає детально розписаний навчальний мінімум знань, умінь і навичок, якими мають оволодіти учні по завершенню 1 та 2 ключових етапів. Учителі зобов'язані виконувати предметне навантаження у повному обсязі. Навчальна програма також включає зміст навчального матеріалу, методи та прийоми навчання. Стандарт змісту з кожного предмета включає основні поняття з теми та загальні вимоги до того, що учень початкової школи повинен знати й вміти у таких формулюваннях: «учень повинен розуміти...», «учень повинен вміти...», «учень повинен впізнавати...», «учень повинен знати...» тощо. Наприклад, стандарт змісту (навчальна програма) з рідної (англійської мови) в Англії визначає низку навчальних вимог для учнів з чотирьох видів мовленнєвої діяльності: *говоріння та слухання (аудіювання); читання, письмо* окремо для 1 і 2 ключових етапів. Проте, як наголошується в програмі, в основі розвитку мовлення лежить взаємозв'язок між усіма видами мовленнєвої діяльності, оскільки формування комунікативної компетенції передбачає їх інтеграцію [3].

Поміж базових знань, якими мають оволодіти учні, до навчальної програми з кожного предмета включено низку директив стосовно розвитку ключових компетентностей. Зокрема, у ньому йдеться про те, що на всіх ключових етапах навчання у школі учні мають право застосовувати отримані на уроках знання на практиці, поєднувати їх у широкому спектрі академічних і професійних навичок. Хоча компетентнісна термінологія офіційно не вживається на теренах Великої Британії, проте відповідна спрямованість Національного курикулуму в Англії та Уельсі стала його характерною ознакою у результаті внесених до нього змін у 2000 р. Шість компетентнісних галузей визначено як ключові компетентності (*Key Skills*), тому що вони допомагають учням покращувати знання й реалізовувати їх на практиці, в роботі й житті. Англійські й валійські навчальні програми для початкових шкіл містять наступні компетентнісні галузі:

---

⁴ У частині 3536 Закону про освіту 1996 р. визначено навчальні програми Національного курикулуму як такі, що містять «зміст, вміння та види діяльності» з предметів, які мають опанувати учні з різними можливостями та рівнем розвитку впродовж навчання на ключових етапах.

- комунікативні навички;
- навички лічби (application of number);
- інформаційні технології;
- уміння долати проблемні ситуації (problem-solving skills);
- уміння працювати з іншими (working with others);
- уміння навчатися (вдосконалювати персональний рівень знань та досягнень) (improving own learning and performance) [1].

Таблиця 1

**Ключові вміння, визначені Національним курикулумом
в Англії та Уельсі у 2000 р.**

Ключові вміння	Характеристики ключових умінь
Комунікативні навички	Навички говоріння, слухання, читання та письма: – навички читання та слухання передбачають здатність висловлювати думки перед аудиторією, слухати, сприймати, розуміти та відповідати іншим; брати активну участь у групових дискусіях та обговореннях; – навички читання та письма включають здатність читати тексти художньої та документальної літератури, сприймати прочитане та критично оцінювати з елементами критичного аналізу, здатність читати з різними цілями і для різних аудиторій.
Навички лічби	Лічити та застосовувати числа у різних математичних операціях, розуміти і застосовувати мову чисел для обробки даних, вирішення математичних задач.
Інформаційні технології	Використовувати широкий спектр інформаційних джерел та ІТ як засобів для знаходження, аналізу, інтерпретації, оцінювання та презентації інформації з різними цілями; формувати критичне розуміння щодо максимального отримання переваг від використання ІКТ у процесі знаходження інформації, розв'язання проблем. Використання ІТ сприяє формуванню вміння приймати рішення, обробляти інформацію, креативно мислити та використовувати ІТ у процесі опанування решти навчальних предметів Національного курикулуму.
Співпрацювати	Брати участь у дискусіях у класі та взаємодіяти з іншими в процесі вирішення завдань, що передбачають набуття соціалізаційних умінь та розуміння потреб інших.
Уміння навчатися	Включає критичну самооцінку власної діяльності та вивченого, визначення шляхів покращання навчальних досягнень. Учні повинні вміти визначати мету навчання, оцінювати власний рівень розвитку та результати досягнень, знаходити проблеми, які стоять на заваді власного розвитку, та знаходити шляхи їхнього подолання.
Уміння долати проблемні ситуації	Включає вміння знаходити та розуміти природу проблем та знаходити шляхи її подолання.

Крім того, кожна навчальна програма включає п'ять міждисциплінарних компонентів: *креативність, ІКТ, освіта для сталого розвитку, формування мовної та математичної грамотності в процесі навчання предметів Національного курикулуму* [3].

Цілі досягнень загальноосвітньої підготовки (*attainment targets*) виступають у якості стандартів досягнень і визначають очікувані результати, яких досягають учні по завершенню опанування структурованого на рівні складності навчального матеріалу. *Описи рівнів (level descriptions)* детально характеризують стандарти досягнень. Стандарти викладені у вигляді описів восьми рівнів зростаючої складності з додатковим описом рівня, що перевищує восьмий за показниками та орієнтований на учнів з винятковими здібностями у навчанні. Навчальними програмами визначено рівень досягнень з усіх предметів варіативної та інваріантної складових: на кінець 1 ключового етапу обов'язковим для переважної більшості учнів є досягнення 2 описового рівня, при цьому допустимим для незначної кількості учнів є досягнення 1 рівня (учні з обмеженими можливостями та неуспішні учні) та 3 рівня (для учнів з надзвичайними можливостями); стандартизованими вимогами до переважної більшості учнів щодо отримання знань, умінь, навичок та низки компетентностей по завершенню 2 ключового етапу визначені описовим рівнем 4 як обов'язковим, проте програмою диференційовано вимоги до учнів з різними розумовими та фізичними можливостями, зокрема, спектр досягнень для учнів з різними розумовими можливостями може варіюватися в межах 2–5 описових рівнів [3]. Такий підхід до оцінювання знань учнів засвідчує той факт, що державним стандартом початкової освіти в Англії та Уельсі передбачено врахування особистісно-зорієнтованого підходу в навчанні.

З метою отримання об'єктивних даних про рівень опанування освітніх стандартів проводиться обов'язкове для всіх учнів оцінювання навчальних досягнень учнів (*national assessment*). Державні вимоги містять критерії у вигляді типових завдань і форм оцінювання рівня освіченості конкретної особи відповідно до державного стандарту, зокрема, стандартизовані завдання (SATs) чи національні тести по завершенню кожного з етапів навчання. По завершенню навчання на 1 ключовому етапі програмою передбачено державне оцінювання знань учнів з математики, природознавства та рідної (англійської, валійської) мови шляхом виконання письмових завдань та проведення усного опитування. Моніторинг якості знань учнів з рідної мови охоплює такі мовленнєві види діяльності, як читання на перевірку техніки читання, а також правопис, письмо та каліграфію. Розпочинаючи з 2004–2005 н.р. вагома роль в процесі оцінюванні знань учнів відводиться вчителю. Щорічні звіти для батьків з результатами оцінювання досягнень учнів укладаються на основі загального оцінювання вчителями – опрацювання результатів державного тестування у поєднанні з результатами досягнення учнів впродовж

ключового етапу навчання. Державою спущено гнучкий графік, відповідно до якого школам надається можливість самостійно визначати дату проведення оцінювання учнів 1 ключового етапу й керувати самим процесом моніторингу [4, с. 55].

На кінець 2 ключового етапу, який означає завершення навчання на першому освітньому щаблі (початкової школи), загальнообов'язковим для всіх учнів 11-річного віку є виявлення рівня досягнень учнів з рідної (англійської, валійської) мови та математики. Складання письмового екзамену з англійської мови передбачає проведення тестування учнів на предмет виявлення навиків читання, письма та правопису. Оцінювання математичної грамотності здійснюється за результатами тестів трьох видів: вирішення математичних задач і прикладів без калькулятора, з калькулятором та математичних задач на логіку. Як і на 1 ключовому етапі результати досягнень учнів за 3–6 роки навчання враховуються при державному оцінюванні. Національним курикулумом не передбачено видавати учням свідоцтво про закінчення початкової школи.

Щонайменше раз на рік школи зобов'язані надсилати батькам письмові звіти за навчальний рік з результатами досягнень учнів з усіх предметів Національного курикулуму (обов'язкових та елективних); загальної успішності учнів та відвідування, а також результати державного оцінювання кожного учня на фоні загальної картини шкільних результатів учнів однієї вікової групи та зведених національних даних.

Національний звіт з результатами моніторингу рівня знань учнів, які отримали початкову освіту, міститься в зведених таблицях й офіційно оприлюднюється департаментами освіти в Англії та Уельсі. Такі дії з боку держави направлені на виявлення проблемних ланок національного курикулуму місцевими відділами освіти з метою підвищення рівня досягнень учнів та виявлення здібностей і нахилів учнів до гуманітарних чи точних дисциплін.

У червні 2009 р. британський уряд опублікував Білу книгу під назвою «Ваша дитина, ваша школа, наше майбутнє: будуємо шкільну освіту XXI ст.» (*Your child, your schools, our future: building a 21st century school system*), в якій висунув низку пропозицій щодо вдосконалення шкільної системи освіти шляхом підсилення ролі школи як освітньої установи. Результатом таких пропозицій стало запровадження з 2011 р. нової шкільної звітної форми (*School Report Card*), спрямованим на проведення прозорого, регулярного зовнішнього оцінювання досягнень учнів, зрозумілого для батьків, місцевої громади, британського уряду та Відділу з питань стандартів в освіті (*Ofsted*) [5]. Підзвітна інформація включає щорічні й семестрові досягнення учнів, динаміку зростання чи спаду у навчанні учнів, соціальні умови проживання учнів; результати діяльності шкіл, спрямованої на подолання неуспішності у навчанні; висвітлення критичних зауважень учнів та батьків щодо надання допомоги у навчанні учням з боку шкільної адміністрації та вчителів.

На значну увагу заслуговує той факт, що перехід учнів з однієї вікової групи до іншої на 1–2 КЕ здійснюється автоматично, безвідносно до результатів оцінювання, тобто виключається необхідність залишати учнів ще на один рік для повторного проходження курсу. Відповідна політика британського уряду вмотивована тим, що боротьбу з низьким рівнем досягнень учнів та підвищенням стандартів в освіті варто здійснювати за допомогою диференційованого підходу у навчанні, який передбачає врахування індивідуальних особливостей і можливостей учнів, та відповідно приділення додаткової уваги неуспішним учням.

Освітні стандарти стали практичною реалізацією нових філософських поглядів на освіту у XXI ст., відтак ефективним інструментарієм забезпечення її якості. Реагуючи на глобальні виклики, британський уряд спрямовує свою діяльність на реформування змісту освіти загалом та початкової освіти зокрема, який традиційно був орієнтований на навчання учнів основам грамотності. Сьогодні прослідковується тенденція інтенсифікації навчання молодших школярів основ грамотності, які мають володіти не лише найсучаснішими знаннями, а й передусім компетентностями, що дозволяють їх постійно оновлювати знання, швидко пристосовуватися до динамічного життя. Реалізація поставлених цілей відбувається шляхом стандартизації змісту початкової освіти, важливою характеристикою якої є здатність постійно змінюються відповідно до вимог британського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Локшина О. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія / Олена Локшина. – К. : Богданова А. М., 2009. – 404 с.
2. Department for Education and Skills A to Z of School Leadership and Management website: <http://www.dfes.gov.uk/a-z/KEY%5FSKILLS.html>
3. DfCSF (2007): The National Curriculum for England (London, HMSO).
4. DfEE (1999): The National Curriculum for England (London, HMSO).
5. EURYDICE (Network on Education Systems and Policies in Europe). Structures of education and training systems in Europe. United Kingdom – England. 2009/10. – Brussels : European Commission, 2010. – 55 p.
6. GREAT BRITAIN. PARLIAMENT. HOUSE OF COMMONS (2009). *Your child, your schools, our future: building a 21st century school system* (CM 7588). London: The Stationery Office. Available online: <http://publications.dcsf.gov.uk/default.aspx?PageFunction=productdetails&PageMode=publications&ProductId=Cm+7588> [2009].
7. INCA. Education around the World. England: Curricula (Age 3–19). 5.2. Second Phase.
8. Primary, Age 4 or 5 to 11 [Електронний ресурс]. – London : INCA, QCA, NFER. – Режим доступу : <http://www/inca/org/uk/1304/html>.